

PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TÀI CHÍNH TRONG KỶ NGUYÊN SỐ: PHÂN TÍCH KHUNG PISA VÀ ĐỀ XUẤT TRIỂN KHAI GIÁO DỤC TÀI CHÍNH CHO HỌC SINH TRUNG HỌC VIỆT NAM

DEVELOPING FINANCIAL LITERACY IN THE DIGITAL AGE: AN ANALYSIS OF THE PISA FRAMEWORK
AND A PROPOSAL FOR FINANCIAL EDUCATION IMPLEMENTATION IN VIETNAMESE SECONDARY SCHOOLS

Phạm Quang Minh⁺,
Vũ Trường An,
Nguyễn Minh Tuấn

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
⁺Tác giả liên hệ • Email: pqminh@moet.edu.vn

Article history

Received: 03/11/2025

Accepted: 29/4/2026

Published: 20/7/2026

Keywords

Financial literacy education,
financial literacy, the 2018
general education
Curriculum, PISA
framework, secondary
students

ABSTRACT

The study is motivated by the theoretical necessity of recognizing financial literacy as an essential 21st-century life skill; however, from a practical standpoint, the implementation of financial education within Vietnam's General Education Curriculum 2018 still exhibits strategic gaps that require refinement. The research employs document analysis and synthesis, along with comparative analysis, to clarify the PISA financial literacy framework and to compare it with Vietnam's 2018 General Education Program. Accordingly, the research proposes a Core Content Framework based on the adjustment of PISA's four domains, focusing on addressing critical issues prevalent in Vietnam's digital age. To ensure feasibility and effectiveness, a comprehensive implementation strategy is constructed through three main pillars of action. The synchronized application of these solutions is expected to enable financial education to achieve a dual objective: fulfilling the goals of developing learners' qualities and competencies of the Vietnam's General Education Curriculum 2018, while simultaneously equipping learners with the capacity to adapt to the fast-moving, practical demands of the digital economy.

1. Mở đầu

Năng lực tài chính (NLTC) hiện nay được công nhận là một kỹ năng sống thiết yếu của thế kỷ XXI, giúp HS có khả năng đưa ra các quyết định tài chính đúng đắn khi trưởng thành và trở thành những công dân có trách nhiệm, thích ứng với bối cảnh tài chính luôn thay đổi và đối phó với những rủi ro mới phát sinh. NLTC là sự kết hợp của nhận thức, kiến thức, kỹ năng, thái độ và hành vi cần thiết để đưa ra các quyết định đúng đắn và đạt được sự an sinh tài chính cá nhân. Đối với HS ở cuối cấp THCS và đầu cấp THPT (thường ở trong độ tuổi từ 15 tuổi 3 tháng đến 16 tuổi 2 tháng, đối tượng đánh giá của Chương trình Đánh giá HS quốc tế (PISA)), việc cung cấp kiến thức tài chính là nền tảng tri thức quan trọng để chuẩn bị cho các em đối mặt với những thách thức ngoài nhà trường và các quyết định tài chính độc lập đầu tiên trong tương lai.

Bài báo làm rõ khung lý thuyết NLTC do PISA phát triển - bao gồm bốn lĩnh vực nội dung cốt lõi và bốn quá trình nhận thức - trên cơ sở sử dụng phương pháp phân tích và tổng hợp các tài liệu nghiên cứu và khung đánh giá quốc tế, qua đó xây dựng cơ sở lý luận vững chắc. Đồng thời, bài báo sử dụng phương pháp nghiên cứu so sánh nhằm đối chiếu khung lý thuyết với thực tiễn giáo dục trung học Việt Nam, trong đó Chương trình giáo dục phổ thông 2018 đã tạo cơ sở pháp lý thuận lợi cho việc tích hợp giáo dục tài chính (GDTC) nhưng vẫn còn tồn tại những khoảng trống chiến lược về tính hệ thống nội dung, phương pháp giảng dạy và khoảng cách giữa nhận thức và thực hành. Từ sự đối chiếu này, bài báo đề xuất một khung định hướng nội dung cốt lõi và chiến lược triển khai GDTC nhằm khắc phục các hạn chế hiện có, hướng tới mục tiêu phát triển phẩm chất và năng lực của Chương trình giáo dục phổ thông 2018 và đáp ứng nhu cầu thực tế của một nền kinh tế đang phát triển gắn liền với chuyển đổi số.

2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu được thiết kế theo phương pháp nghiên cứu định tính, phù hợp với mục tiêu phân tích khung NLTC của PISA và đối chiếu với bối cảnh triển khai GDTC trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018 ở Việt Nam. Nghiên cứu sử dụng dữ liệu thứ cấp, được thu thập từ tài liệu khung của OECD/PISA, Chương trình giáo dục phổ thông 2018 và các công trình khoa học có liên quan. Việc lựa chọn hai nhóm tài liệu cốt lõi này xuất phát từ thực tế:

PISA cung cấp chuẩn mực quốc tế vững chắc có hệ thống để đo lường NLTC cho HS, trong khi Chương trình giáo dục phổ thông 2018 là cơ sở pháp lý, thực tiễn định hướng giáo dục hiện hành tại Việt Nam nhằm thực hiện đổi mới. Trên cơ sở đó, nghiên cứu sử dụng phương pháp phân tích tài liệu, tổng hợp lý thuyết và phân tích so sánh để nhận diện các thành tố cốt lõi của NLTC, làm rõ mức độ tương thích giữa khung PISA với yêu cầu của giáo dục phổ thông Việt Nam, đồng thời xác định những khoảng trống cần được bổ sung trong thực tiễn triển khai. Để thực hiện điều này, nghiên cứu thiết lập một khung phân tích theo hướng đối sánh. Trong đó, cấu trúc của PISA gồm 4 lĩnh vực nội dung và 4 quá trình nhận thức được sử dụng làm hệ quy chiếu. Đơn vị phân tích trong nghiên cứu này được xác định là các “khái niệm”, “chủ đề nội dung” về tài chính và các “yêu cầu cần đạt” về phẩm chất, năng lực được quy định trong các văn bản chương trình môn học. Quy trình nghiên cứu gồm ba bước: thu thập và sàng lọc tài liệu; hệ thống hóa các nội dung phân tích; đối chiếu, diễn giải và rút ra các luận điểm đề xuất. Việc lựa chọn nguồn tư liệu chính thống, có giá trị học thuật và pháp lý, cùng với quy trình xử lý dữ liệu được mô tả minh bạch, góp phần bảo đảm độ tin cậy, giá trị khoa học và khả năng tái lập của nghiên cứu.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Cơ sở lý luận về năng lực tài chính và lứa tuổi đánh giá của PISA

NLTC hiện nay được công nhận là một kỹ năng sống thiết yếu của thế kỷ XXI, giúp HS có khả năng đưa ra các quyết định tài chính đúng đắn khi trưởng thành, trở thành những công dân có trách nhiệm, biết thích ứng với bối cảnh tài chính luôn thay đổi và đối phó với những rủi ro mới phát sinh (OECD, 2024). Theo OECD (2020), NLTC là sự kết hợp giữa nhận thức, kiến thức, kỹ năng, thái độ và hành vi cần thiết để đưa ra các quyết định tài chính đúng đắn và hướng tới phúc lợi tài chính cá nhân. NLTC là sự kết hợp của nhận thức, kiến thức, kỹ năng, thái độ và hành vi cần thiết để đưa ra các quyết định tài chính đúng đắn và cuối cùng đạt được sự an sinh tài chính cá nhân (Atkinson và Messy, 2012). Tựu chung lại, NLTC không chỉ tập trung vào kiến thức thuần túy mà còn bao gồm cả kỹ năng, thái độ, động lực và sự tự tin, qua đó nhấn mạnh NLTC là một kỹ năng sống thiết yếu thay vì chỉ được tích hợp giảng dạy đơn thuần thông qua những môn học.

PISA chọn HS trong độ tuổi từ 15 tuổi 3 tháng đến 16 tuổi 2 tháng (thường là những HS đang học lớp 9 hoặc lớp 10 tại Việt Nam) làm đối tượng đánh giá năng lực chính, dựa trên cơ sở lý luận chặt chẽ như sau:

- Lứa tuổi 15 được xem là thời điểm mà HS ở hầu hết các quốc gia tham gia PISA kết thúc giai đoạn giáo dục bắt buộc hoặc sắp hoàn thành giai đoạn này (OECD, 2021). Đây là thời điểm quan trọng để đo lường hiệu quả của hệ thống giáo dục, tức là mức độ mà HS đã được trang bị để đối mặt với những thách thức ngoài nhà trường.

- Ở độ tuổi này, nhiều HS bắt đầu có những quyết định tài chính độc lập đầu tiên, từ việc quản lý tiền tiêu vặt, sử dụng thẻ giao dịch cơ bản, đến việc đưa ra các lựa chọn về việc học tập hoặc nghề nghiệp tương lai có liên quan đến tài chính. Huston (2010) cho rằng, NLTC (hay kiến thức tài chính) thường là một yếu tố đầu vào để mô hình hóa nhu cầu GDTC và giải thích sự khác biệt trong các kết quả tài chính. Điều này cho thấy NLTC là nền tảng tri thức cần thiết để dự đoán và cải thiện hành vi tài chính. Đối với HS THCS, đây là cơ sở để nhấn mạnh rằng việc cung cấp kiến thức tài chính là bước đầu tiên và quan trọng nhất để giúp các em chuẩn bị đưa ra những quyết định tài chính hiệu quả trong tương lai.

3.2. Phân tích cấu trúc nội dung cốt lõi của PISA

Nội dung của NLTC bao gồm các lĩnh vực kiến thức và sự hiểu biết cần được vận dụng để thực hiện một nhiệm vụ cụ thể. Bốn lĩnh vực nội dung của NLTC PISA (OECD, 2018) là: (1) Tiền bạc và giao dịch: Đây là nền tảng cơ bản nhất, tập trung vào các công cụ và phương thức mà HS tiếp xúc hàng ngày (tiền mặt, thẻ, thanh toán trực tuyến). Nó giải quyết câu hỏi: “Tiền là gì và tôi sử dụng nó như thế nào?”; (2) Lập kế hoạch và quản lý tài chính là lĩnh vực định hướng hành vi có trách nhiệm và tầm nhìn tương lai, yêu cầu HS không chỉ chi tiêu mà còn phải lập ngân sách, tiết kiệm, và hiểu được mối quan hệ giữa thời gian và giá trị của tiền; (3) Rủi ro và phần thưởng: Lĩnh vực này trang bị tư duy phân tích và phòng ngừa (ví dụ: bảo hiểm). Nó dạy HS rằng mọi quyết định tài chính đều có sự đánh đổi giữa rủi ro và lợi ích tiềm năng, giúp các em đưa ra quyết định dựa trên sự cân nhắc hợp lý thay vì cảm tính; (4) Bối cảnh tài chính: Mở rộng nhận thức của HS ra khỏi phạm vi cá nhân để hiểu về luật lệ, quyền lợi người tiêu dùng và vai trò của các tổ chức tài chính (ngân hàng, chính phủ), thúc đẩy sự tham gia có hiểu biết vào hệ thống KT-XH.

Khung nội dung xác định cái gì HS cần biết, trong khi khung quá trình mô tả cách thức HS sử dụng kiến thức đó để giải quyết vấn đề tài chính. Khung quá trình (OECD, 2014) xác định bốn quá trình nhận thức mà HS trong độ tuổi đánh giá của PISA cần thành thạo để được đánh giá là có NLTC: (1) Nhận biết thông tin tài chính: Đây là bước nền tảng, yêu cầu HS nhận biết các thông tin tài chính liên quan, bao gồm các thuật ngữ và các nguồn thông tin khác nhau. Quá trình này yêu cầu khả năng đọc hiểu và tìm kiếm thông tin tài chính trong các tài liệu, biểu mẫu, hoặc

quảng cáo; (2) Phân tích thông tin trong bối cảnh tài chính: Sau khi nhận biết thông tin, HS cần diễn giải, áp dụng các khái niệm tài chính đơn giản và so sánh, đối chiếu các dữ liệu để tìm ra mối quan hệ. Đây là quá trình yêu cầu khả năng tính toán lãi suất đơn giản, so sánh giá cả và các lựa chọn tài chính khác nhau; (3) Đánh giá vấn đề tài chính: Đây là quá trình đòi hỏi tư duy phản biện ở mức cao nhất. HS cần đánh giá các lựa chọn tài chính, nhận biết rủi ro, và cân nhắc lợi ích/tác hại của các quyết định. Khả năng đưa ra các khuyến nghị dựa trên sự hiểu biết và phản ánh về các quyết định tài chính cá nhân là yêu cầu cần thiết trong quá trình này; (4) Áp dụng kiến thức và hiểu biết tài chính: HS sử dụng tất cả kiến thức và kỹ năng của mình để giải quyết một vấn đề tài chính cụ thể và đề xuất một hành động phù hợp. Quá trình cuối cùng này yêu cầu khả năng lập kế hoạch chi tiêu hoặc tiết kiệm, và thực hiện các giao dịch tài chính cơ bản trong tình huống mô phỏng.

Bốn lĩnh vực nội dung cốt lõi đảm bảo rằng HS 15 tuổi được trang bị đầy đủ kiến thức từ cơ bản nhất (giao dịch) đến phức tạp (bối cảnh tài chính) và phòng ngừa (rủi ro). Điều này giúp các em không chỉ hiểu được các công cụ tài chính mà còn nhận thức được trách nhiệm công dân và rủi ro tiềm ẩn trong bối cảnh kinh tế hiện đại. Bốn quá trình nhận thức tạo thành một chuỗi hành vi nhận thức cần thiết để đưa ra quyết định tài chính hiệu quả. Khung quá trình của PISA đặc biệt nhấn mạnh vào tư duy phản biện và khả năng đánh giá - những kỹ năng quan trọng giúp HS vượt qua sự tác động của cảm tính và thông tin sai lệch để lựa chọn giải pháp tối ưu.

Tóm lại, PISA cung cấp một chuẩn mực quốc tế vững chắc để đo lường mức độ sẵn sàng tài chính của người trẻ. Khung này vượt qua định nghĩa NLTC truyền thống bằng cách tích hợp kiến thức, kỹ năng, thái độ và hành vi, qua đó là cơ sở lý luận vững chắc để xây dựng định hướng nội dung cốt lõi cho GDTC trong giáo dục trung học của Việt Nam.

3.3. Phân tích bối cảnh thực tiễn và nhu cầu của học sinh trung học Việt Nam

Chương trình giáo dục phổ thông 2018 (Bộ GD-ĐT, 2018) đã tạo ra một cơ sở pháp lý thuận lợi để tích hợp GDTC trong nội dung giảng dạy:

- GDTC là một giải pháp chiến lược nhằm phát triển NLTC ở người học. Đây là mục tiêu hoàn toàn phù hợp với định hướng phát triển phẩm chất và năng lực của Chương trình, giúp trang bị cho HS khả năng vận dụng kiến thức để giải quyết các vấn đề tài chính thực tiễn, qua đó hiện thực hóa mục tiêu cốt lõi của Chương trình là chuẩn bị cho HS bước vào cuộc sống và thích ứng với xã hội hiện đại.

- Chương trình nhấn mạnh định hướng phát triển năng lực thông qua việc tăng cường tích hợp nội dung giữa các môn học. Điều này tạo ra cơ chế linh hoạt để lồng ghép GDTC như một chủ đề thiết yếu mà không cần phải là một môn học độc lập ngay lập tức. Cơ hội tích hợp GDTC vào chương trình giảng dạy THCS và THPT thể hiện qua các môn học sau: Giáo dục Kinh tế và Pháp luật (THPT) - đây là môn học lý tưởng để lồng ghép các kiến thức nền tảng của PISA như Bối cảnh tài chính và Quyền lợi người tiêu dùng trong lĩnh vực tài chính, cũng như các khái niệm về kinh tế thị trường, thuế và ngân sách quốc gia; Toán học (THCS và THPT) - cung cấp công cụ để phát triển các kỹ năng (phân tích thông tin) trong khung quá trình của PISA, ví dụ: tính toán lãi suất đơn và lãi suất kép - kiến thức cốt lõi trong lĩnh vực Lập kế hoạch và quản lý tài chính; hoặc HS có thể áp dụng các kiến thức về thống kê và xác suất để hiểu rõ hơn về rủi ro tài chính; Tin học/Công nghệ (THCS và THPT) - cần thiết để giải quyết các vấn đề phát sinh từ môi trường kỹ thuật số như các biện pháp an toàn giao dịch mạng, nhận biết các hình thức lừa đảo trực tuyến và hiểu về cơ chế hoạt động của các phương thức thanh toán không dùng tiền mặt; Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp (THCS và THPT) - cung cấp không gian thực hành để chuyển hóa kiến thức thành thái độ và hành vi, chẳng hạn tổ chức các dự án mô phỏng lập ngân sách cá nhân và quản lý chi tiêu, các hoạt động thảo luận nhóm về đạo đức tiêu dùng và quyết định tài chính.

HS THCS và THPT Việt Nam hiện nay đối mặt với một môi trường tài chính phức tạp hơn nhiều so với các thế hệ trước. HS bắt đầu quản lý tiền tiêu vặt, sử dụng dịch vụ thanh toán kỹ thuật số và dễ bị ảnh hưởng bởi áp lực chi tiêu từ bạn bè và xu hướng tiêu dùng trên mạng xã hội. Sự độc lập này đòi hỏi các em phải thành thạo các quá trình nhận thức của PISA, đặc biệt là đánh giá vấn đề tài chính để đưa ra quyết định hợp lý. Sự phổ biến của ví điện tử, ngân hàng di động và mạng xã hội khiến HS tiếp xúc sớm với các giao dịch số. Điều này làm tăng nhu cầu về kiến thức an toàn và bảo mật tài chính, đồng thời đặt ra những rủi ro tiềm ẩn liên quan đến lừa đảo trực tuyến. Bên cạnh đó, đa số HS chưa được trang bị kiến thức về lãi suất kép hay tín dụng một cách hệ thống, tạo ra khoảng trống lớn khi các em bước vào môi trường phân luồng sau giáo dục phổ thông hoặc bắt đầu đi làm.

3.4. Đề xuất khung định hướng nội dung cốt lõi và chiến lược triển khai giáo dục tài chính cho học sinh trung học Việt Nam

Đề xuất khung định hướng nội dung và chiến lược triển khai GDTC là kết quả tất yếu từ sự đối chiếu giữa các nội dung tài chính tài chính cốt lõi của PISA và những điểm cần hoàn thiện trong thực tiễn triển khai GDTC tại Việt

Nam. Mặc dù Chương trình giáo dục phổ thông 2018 đã tạo cơ sở pháp lý thuận lợi cho sự tích hợp, nhưng trên thực tế, giữa nhu cầu cấp thiết của HS trung học Việt Nam và thực tiễn giáo dục hiện nay vẫn còn tồn tại những khoảng trống chiến lược cần được nghiên cứu và giải quyết. Những khoảng trống này tập trung ở ba khía cạnh chính, đồng thời là cơ hội để định hình lại GDTC: (1) Yêu cầu về tính hệ thống và chuẩn hóa nội dung (nội dung hiện tại còn phân tán, chưa đồng bộ, và chưa bao quát đầy đủ các kiến thức cốt lõi về rủi ro và bối cảnh theo chuẩn quốc tế); (2) Nhu cầu về đổi mới phương pháp giảng dạy (phương pháp hiện tại có xu hướng nặng tính lý thuyết, chưa chú trọng phát triển kỹ năng vận dụng của PISA); và (3) Khoảng cách giữa nhận thức và thực hành (cần tăng cường các hoạt động thực tiễn để chuyển hóa kiến thức thành hành vi tài chính tích cực).

Mục tiêu của đề xuất này là xây dựng một cấu trúc nội dung và phương pháp triển khai chuẩn hóa, nhằm khắc phục triệt để các hạn chế trên và chuyển trọng tâm sang kỹ năng vận dụng theo chuẩn của chương trình PISA. Cấu trúc nội dung đề xuất là sự cụ thể hóa và điều chỉnh bốn lĩnh vực của PISA, nhằm giải quyết trực tiếp các thách thức đã nêu:

Lĩnh vực PISA	Đề xuất nội dung cốt lõi
Tiền bạc và giao dịch	Nắm vững cơ chế và bảo mật tài khoản (mã OTP, ví điện tử), phân biệt các chi phí liên quan đến giao dịch số. Nội dung này khắc phục hạn chế về việc thiếu nhận diện rủi ro trong môi trường số.
Lập kế hoạch và quản lý tài chính	Vượt qua việc chỉ giảng dạy các khái niệm tiết kiệm đơn giản; tập trung vào kỹ năng lập ngân sách cá nhân theo mục tiêu và tầm quan trọng của lãi suất kép, củng cố tính liên tục và tầm nhìn tương lai trong kế hoạch tài chính.
Rủi ro và phần thưởng	Cụ thể hóa các rủi ro từ tín dụng đen và các mô hình lừa đảo tài chính qua mạng đang phổ biến tại Việt Nam. Nội dung này trang bị kiến thức về bảo hiểm cơ bản và tư duy cân nhắc rủi ro trước các quyết định tài chính.
Bối cảnh tài chính	Tập trung vào các quy định pháp lý liên quan đến thanh toán, quyền lợi người tiêu dùng tài chính và hiểu biết cơ bản về thuế thu nhập cá nhân.

Để khắc phục triệt để hạn chế về phương pháp giảng dạy nặng tính lý thuyết và khoảng cách giữa kiến thức và hành vi trong thực tiễn GDTC cho HS trung học ở Việt Nam, chiến lược triển khai phải tập trung vào việc phát triển kỹ năng vận dụng của PISA thông qua 03 nội dung hành động chiến lược:

(1) Đổi mới phương pháp sư phạm: Chiến lược này nhằm chuyển trọng tâm từ truyền thụ kiến thức sang giáo dục hành vi và tư duy phân biệt, trực tiếp rèn luyện các quá trình nhận thức của PISA. Sử dụng rộng rãi nghiên cứu tình huống mô phỏng các vấn đề tài chính thực tế (ví dụ: một HS bị lừa đảo qua mạng xã hội, một gia đình cần lập ngân sách cho việc mua sắm lớn). Phương pháp này trực tiếp phát triển kỹ năng đánh giá, đòi hỏi HS phải phân tích rủi ro và đưa ra giải pháp tối ưu. Tổ chức các hoạt động mô phỏng như trò chơi nhập vai quản lý ngân sách cá nhân hoặc đầu tư ảo, giúp rèn luyện kỹ năng áp dụng trong môi trường an toàn, đồng thời củng cố thái độ tài chính tích cực. Lồng ghép các hoạt động yêu cầu HS đánh giá tính xác thực và tiềm năng rủi ro của các quảng cáo, lời khuyên tài chính trên Internet, qua đó kích thích kỹ năng phân tích và đánh giá thông tin.

(2) Chuẩn hóa và tích hợp liên môn: Để đảm bảo GDTC được lồng ghép có hệ thống và có chủ đích trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018, cần có một khung chuẩn hóa xác định rõ NLTC tối thiểu mà HS phải đạt được khi hoàn thành cấp THCS và THPT. Phân công trách nhiệm tích hợp nội dung GDTC cho từng môn học dựa trên lợi thế chuyên môn; môn Toán học/Tin học chịu trách nhiệm chính về việc phát triển kỹ năng phân tích (tính toán, lập mô hình tài chính đơn giản) và an toàn giao dịch kỹ thuật số; môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật liên quan đến bối cảnh tài chính và kỹ năng nhận biết pháp lý (hợp đồng, quyền lợi người tiêu dùng); Hoạt động Trải nghiệm - Hướng nghiệp gắn với thái độ và hành vi thông qua các dự án lập kế hoạch và quản lý tài chính cá nhân.

(3) Chính sách đào tạo chuyên sâu: Thiết kế các chương trình tập huấn không chỉ về kiến thức mà còn về phương pháp sư phạm tài chính cho GV dạy các môn tích hợp. Việc đào tạo phải được thực hiện định kỳ để cập nhật kiến thức về tài chính số và các rủi ro mới. Xây dựng một ngân hàng tình huống và học liệu số mang tính thực tiễn cao, dựa trên các tình huống thực tế và dữ liệu kinh tế của Việt Nam.

Việc áp dụng đồng bộ ba nội dung chiến lược này sẽ giúp GDTC cho HS trung học Việt Nam đạt được mục tiêu kép: thực hiện mục tiêu phát triển phẩm chất và năng lực của Chương trình giáo dục phổ thông 2018 và đáp ứng nhu cầu thực tế của một nền kinh tế đang phát triển nhanh chóng gắn liền với chuyển đổi số. Điều này hướng tới việc tạo ra một thế hệ công dân tương lai được trang bị đầy đủ kiến thức, kỹ năng và thái độ để đưa ra các quyết định tài chính sáng suốt và có trách nhiệm.

4. Kết luận và bình luận

Nghiên cứu này đã hoàn thành mục tiêu đặt ra là phân tích khung NLTC theo chuẩn quốc tế của PISA và đối chiếu với thực tiễn giáo dục trung học Việt Nam, từ đó đề xuất khung định hướng nội dung cốt lõi và chiến lược triển khai GDTC cho HS trung học Việt Nam.

Thứ nhất, về mặt lí luận, bài báo đã khẳng định NLTC là một kĩ năng thiết yếu của thế kỉ XXI, vượt qua định nghĩa chỉ giới hạn ở kiến thức thuần túy. Khung nội dung cốt lõi của PISA cung cấp một chuẩn mực vững chắc, bao gồm bốn lĩnh vực nội dung (Tiền bạc và giao dịch, Lập kế hoạch và quản lí tài chính, Rủi ro và phần thưởng, Bối cảnh Tài chính) cùng bốn quá trình nhận thức (Nhận biết, Phân tích, Đánh giá, Áp dụng). Khung này đặc biệt nhấn mạnh vào tư duy phân biện và khả năng đánh giá vấn đề, những kĩ năng cốt lõi cho HS 15 tuổi để đối phó với sự phức tạp của thị trường.

Thứ hai, về mặt thực tiễn, nghiên cứu chỉ ra rằng GDTC hoàn toàn phù hợp với định hướng phát triển phẩm chất và năng lực của Chương trình giáo dục phổ thông 2018, giúp HS vận dụng kiến thức để thích ứng với xã hội hiện đại. Tuy nhiên, thực tiễn triển khai còn tồn tại những khoảng trống chiến lược lớn: tính hệ thống nội dung còn phân tán; phương pháp giảng dạy còn nhiều tính lí thuyết, và khoảng cách giữa nhận thức và hành vi. Những hạn chế này làm giảm hiệu quả GDTC trong bối cảnh HS trung học Việt Nam đang có khả năng phải đối mặt sớm với các giao dịch số và rủi ro lừa đảo trực tuyến.

Thứ ba, về mặt đề xuất giải pháp, bài báo đã xây dựng Khung định hướng nội dung cốt lõi dựa trên sự điều chỉnh bốn lĩnh vực của PISA, nhằm tập trung giải quyết các vấn đề cấp thiết của Việt Nam trong kỉ nguyên số, như an toàn giao dịch trực tuyến, phòng ngừa rủi ro lừa đảo, và phát triển kĩ năng lập kế hoạch tài chính dài hạn. Để đảm bảo tính khả thi và hiệu quả, nghiên cứu đã đề xuất một chiến lược triển khai toàn diện thông qua ba trụ cột hành động chính: Đổi mới phương pháp sư phạm (nhấn mạnh chuyển giao kiến thức thành hành vi thông qua học tập trải nghiệm), Chuẩn hóa và tích hợp liên môn (nhằm khắc phục tính rời rạc bằng cách xây dựng Khung chuẩn Đầu ra và phân công trách nhiệm tích hợp nội dung có hệ thống), và Đầu tư chính sách (thiết lập chính sách đào tạo chuyên sâu và xây dựng ngân hàng học liệu số).

Từ các kết quả nghiên cứu có thể thấy rằng GDTC trong nhà trường phổ thông không nên chỉ được xem là nội dung hỗ trợ, mà cần được tiếp cận như một thành tố quan trọng của giáo dục công dân trong bối cảnh xã hội số. Giá trị của GDTC không chỉ nằm ở việc trang bị kiến thức, mà còn ở khả năng hình thành năng lực ra quyết định, ứng xử có trách nhiệm và tự bảo vệ trước các rủi ro tài chính ngày càng phức tạp. Điều này cũng cho thấy việc vận dụng khung NLTC của PISA vào Việt Nam cần được thực hiện theo hướng chọn lọc, điều chỉnh và bản địa hóa, bảo đảm phù hợp với đặc điểm lứa tuổi, môi trường sống và thực tiễn giáo dục trong nước. Đồng thời, hiệu quả của GDTC phụ thuộc không chỉ vào nội dung chương trình, mà còn vào tính đồng bộ giữa mục tiêu, phương pháp, học liệu và cơ chế hỗ trợ triển khai. Vì vậy, việc xây dựng một định hướng GDTC có tính hệ thống, phù hợp với chuẩn mực quốc tế nhưng gắn với bối cảnh Việt Nam, là yêu cầu có ý nghĩa cả về lí luận lẫn thực tiễn.

Tuyên bố về vai trò của các tác giả: Phạm Quang Minh: Lên ý tưởng nghiên cứu, xác định phương pháp và công cụ nghiên cứu, đề xuất giải pháp và chiến lược triển khai. Vũ Trường An: phân tích dữ liệu và viết bản thảo. Nguyễn Minh Tuấn: Viết bản thảo, sửa chữa bản thảo.

Tuyên bố về GenAI và Quyền tác giả: Trong quá trình chuẩn bị bản thảo này, các tác giả đã sử dụng công cụ Gemini 2.5 cho việc cải thiện mạch lạc, tránh lặp từ, soát lỗi chính tả, ngữ pháp, tự động chuẩn hóa trích dẫn. Các tác giả chịu hoàn toàn trách nhiệm.

Tuyên bố về xung đột lợi ích: Các tác giả tuyên bố không có xung đột lợi ích.

Thông tin tài trợ: Nghiên cứu này không nhận được tài trợ từ bên ngoài.

Tài liệu tham khảo

- Atkinson, A., & Messy, F. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study* (OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
- Bộ GD-ĐT (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể* (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- OECD (2014). *PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI)*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264208094-en>
- OECD (2018). *PISA 2018 released financial literacy items*. OECD Publishing.
- OECD (2020). *Financial Literacy of Adults in South East Europe*. OECD Publishing.
- OECD (2021). *PISA 2021 Financial Literacy Framework*. OECD Publishing.
- OECD (2024). *PISA 2022 Results (Volume IV): How Financially Smart Are Students?*. OECD Publishing.